

“Priorityetni napriamky finansuvannia v ramkakh mizhnarodnykh hrantiv ta prohram u 2019 rotsi” [Priority funding areas for international grants and programs in 2019]. Dniprovske investytsiine ahentstvo. <http://dia.dp.gov.ua/priorityetni-napriamki-finansuvannya-v-ramkakh-mizhnarodnix-grantiv-ta-program-u-2019-roci/>

Proposal writing. Frequently asked questions. Module 3. Philanthropy University. Fundraising strategies. <https://courses.philanthropyu.org/courses>

“Sustainable Investing: Establishing Long-Term Value and Performance (2012), Climate Change Investment Research, DBCCA”. https://www.db.com/cr/en/docs/Sustainable_Investing_2012.pdf

Some Effective Grant Writing Tips. Booklet for Grantwriting. Philanthropy University. Fundraising strategies. <https://courses.philanthropyu.org/courses>

“What is social responsibility (SR)? ASQ: The Global Voice of Quality”. <http://asq.org/learn-about-quality/social-responsibility/index.html>

УДК 336.14(477)
JEL: G28; G32; H11; H62; H68

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

©2019 КОЛЯДА Т. А., ГУЗ М. В.

УДК 336.14(477)
JEL: G28; G32; H11; H62; H68

Коляда Т. А., Гуз М. В. Оцінка впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави

Мета статті полягає в оцінці впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави за рахунок моніторингу індикаторів бюджетної безпеки України за період 2010–2018 рр. і розробці пропозицій щодо стабілізації системи державних фінансів у сучасних економічних умовах. Розкрито складові фінансової безпеки, розраховано індикатори бюджетної безпеки, зроблено їхнє порівняння з граничними значеннями згідно з Методичними рекомендаціями з визначення рівня економічної безпеки України та з'ясовано, що всі показники знаходяться в межах від задовільного до критичного рівня. На основі аналізу індикаторів бюджетної безпеки доведено, що основні дії уряду в даному напрямку мають стосуватися стабілізації економічної ситуації за рахунок оптимізації структури видатків бюджету, зменшення обсягу державного боргу та витрат на його обслуговування. Збільшення дефіциту бюджету сприяє нарощенню державних боргів за рахунок кредитів, які бере Україна для покриття дефіциту та погашення попередніх боргів, породжуючи тим самим боргову спіраль. Мінімізація бюджетних ризиків залежатиме від механізмів реагування на внутрішні та зовнішні виклики та загрози, які мають місце не лише у фіскальній сфері, а й у площині соціально-політичних трансформацій у державі. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є доведення необхідності запровадження нових фіскальних правил задля посилення стійкості системи державних фінансів як інструменту державного регулювання економіки, який найбільше відповідає сучасним реаліям розвитку країни.

Ключові слова: дефіцит бюджету, фінансова безпека, індикатори бюджетної безпеки, державні фінанси, управління дефіцитом бюджету.

DOI:

Рис.: 1. Табл.: 5. Бібл.: 9.

Коляда Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул, Національний університет державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08201, Україна)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-2474-2018>

Гуз Марія Віталіївна – магістрантка, Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, корп. В, Ірпінь, 08201, Україна)

E-mail: mascha997@meta.ua

УДК 336.14(477)
JEL: G28; G32; H11; H62; H68

Коляда Т. А., Гуз М. В. Оценка влияния дефицита бюджета на финансовую безопасность государства

Цель статьи заключается в оценке влияния дефицита бюджета на финансовую безопасность государства за счет мониторинга индикаторов бюджетной безопасности Украины за период 2010–2018 гг. и разработке предложенной относительно стабилизации системы государственных финансов в современных экономических условиях. Раскрыты составляющие финансовой безопасности, рассчитаны индикаторы бюджетной безопасности, сделано их сравнение с предельными значениями согласно Методическим рекомендациям для определения уровня экономической безопасности Украины и выяснено, что все показатели находятся в пределах от удовлетворительного до критического уровня. На основе анализа индикаторов бюджетной безопасности доказано, что основные действия правительства в данном направлении должны касаться стабилизации экономической ситуации за счет оптимизации структуры расходов бюджета, уменьшения объема государственного долга и расходов на его обслуживание. Увеличение дефицита бюджета способствует наращиванию государственных долгов за счет кредитов, которые берет Украина для покрытия дефицита и погашения предыдущих долгов, порождая тем самым долговую спираль. Минимизация бюджетных рисков будет за-

UDC 336.14(477)
JEL: G28; G32; H11; H62; H68

Koliada T. A., Guz M. V. Evaluating the Impact of Budget Deficit on the Financial Security of the State

The article is aimed at evaluating the impact of budget deficit on the financial security of the State by monitoring Ukraine's budget security indicators for the period 2010–2018 and elaborating proposals to stabilize the system of public finances in today's economic environment. The components of financial security are disclosed, indicators of budget security are calculated, they are compared with the limits according to the Methodical recommendations for determining the level of economic security of Ukraine, the result is that all indicators range from a satisfactory to a critical range. Based on the analysis of budget security indicators, it is proved that the main actions of the government in this direction should concern stabilizing the economic situation by optimizing the budget spending structure, reducing the volume of public debt and the cost of servicing it. The increase in the budget deficit contributes to the build-up of public debts by the cost of the loans that Ukraine takes to cover the deficit and to repay previous debts, thus creating a debt spiral. Minimizing the budgetary risks will depend on the mechanisms for responding to internal and external challenges and threats, which take place not only

висеть от механизмов реагирования на внутренние и внешние вызовы и угрозы, которые имеют место не только в фискальной сфере, но и в плоскости социально-политических трансформаций в государстве. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является доказательство необходимости введения новых фискальных правил для усиления стойкости системы государственных финансов как инструмента государственного регулирования экономики, который больше всего отвечает современным реалиям развития страны. **Ключевые слова:** дефицит бюджета, финансовая безопасность, индикаторы бюджетной безопасности, государственные финансы, управление дефицитом бюджета.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 9.

Коляда Татьяна Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов имени Л. Л. Тарангул, Национальный университет государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, Ирпень, 08201, Украина)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-2474-2018>

Гуз Мария Витальевна – магистрантка, Учебно-научный институт финансов, банковского дела Университета государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, корп. В, Ирпень, 08201, Украина)

E-mail: mascha997@meta.ua

in the fiscal sphere, but also in the plane of socio-political transformations in the State. Prospect for further research in this direction lies in proving of the need to introduce new fiscal rules to strengthen the resilience of the public finance system as an instrument of the State regulation of the economy, that best suits the current realities of the country's development.

Keywords: budget deficit, financial security, indicators of budget security, public finances, management of budget deficit.

Fig.: 1. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 9.

Koliada Tetiana A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after L. L. Taranhul, National University of the State Fiscal Service of Ukraine (31 Universytetska Str., Irpin, 08201, Ukraine)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/U-2474-2018>

Guz Maria V. – Graduate Student, Educational and Research Institute of Finance, Banking of the University of State Fiscal Service of Ukraine (Bldg B, 31 Universytetska Str., Irpin, 08201, Ukraine)

E-mail: mascha997@meta.ua

Структура й динаміка державного бюджету є основними показниками фінансового стану будь-якої держави. В Україні за всі роки її незалежності державний бюджет був лише два рази профіцитним, а в інші роки спостерігався бюджетний дефіцит. Дефіцит державного бюджету породжує проблеми, пов'язані із неспроможністю держави забезпечити ефективне виконання покладених на неї функцій, а також із втратою довіри світових кредитних інституцій і подальшого здорожчання позикових коштів. На сьогодні переважна більшість країн світу мають дефіцитний стан державного бюджету, а в Україні він набув хронічного характеру, що і визначає актуальність проведеного дослідження. Адже бюджетний дефіцит є одним із індикаторів бюджетної безпеки країни і чинить істотний вплив на фінансову безпеку країни.

Фінансова безпека держави є багаторівневою системою, основою якої є бюджетна безпека. Тому серед фінансових регуляторів, за допомогою яких держава впливає на макроекономічні процеси, найбільш розповсюдженими є бюджетні, які сконцентровані на завданнях регулювання руху централізованих фінансових потоків відповідно до пріоритетів та цілей політики соціально-економічного розвитку країни [1, с. 182].

З кінця ХХ століття науковці почали ретельніше приділяти увагу питанням фінансової безпеки країни, адже фінансова стабільність у країні є пріоритетом у діяльності урядів. Проблема формування та становлення бюджетної безпеки у складі фінансової безпеки України займалися дослідники Кишакевич Б. Ю., Рудик Н. В.; методологічними підходами оцінки рівня фінансової безпеки України – Наконечна Н. В.; аналізом сучасного стану бюджетної та фінансової безпеки України – Коляда Т. А., Тимошенко О. В. Даній проблематиці дослідження присвячені також праці вітчизняних вчених Василюк О. Д., Єфи-

менко Т. І., Крисоватого А. І., Тарангул Л. Л., Юрія С. І. Серед представників іноземних наукових шкіл, що займалися розробленням даної проблематики, необхідно відзначити Дж. Кейнса, Дж. Сакса, Т. Саржента, П. Самуельсона, В. Танзі та ін.

На сьогоднішній день досить актуальними залишаються аналітичні дослідження стану індикаторів дефіциту державного бюджету та його впливу на бюджетну безпеку з метою подолання кризових явищ в економіці та вироблення шляхів щодо її зміцнення.

Метою статті є здійснення оцінки впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави за рахунок моніторингу індикаторів бюджетної безпеки України за період 2010–2018 рр. і розробка пропозицій щодо стабілізації системи державних фінансів у сучасних економічних умовах.

Фінансова безпека держави є однією зі складових інтегрального показника економічної безпеки країни. Тому на державному рівні Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було запроваджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, в яких указується методика розрахунку загальних та окремих індикаторів кожної складової економічної безпеки, а також їх порогові та допустимі значення [2].

За цими Методичними рекомендаціями фінансова безпека визначається як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни.

Фінансова безпека, своєю чергою, має такі складові (рис. 1).

Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних

Рис. 1. Складові фінансової безпеки країни

Джерело: побудовано за даними [2].

фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції. Бюджетна безпека є однією з основних складових фінансової безпеки, оскільки бюджет є одним із найважливіших інститутів забезпечення економічного суверенітету держави. Саме тому бюджетна безпека є необхідною умовою створення позитивних зрушень у структурі національної економіки, підвищення соціального захисту населення, розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства.

Розрахунок індикаторів бюджетної безпеки держави відбувається за такими показниками (табл. 1).

Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП є надзвичайно важливим індикатором для оцінювання як бюджетних, так і макроекономічних ризиків загалом. Цей показник дає можливість проаналізувати вплив бюджетно-податкової політики держави на стан фінансової системи, платіжного балансу та обсяги внутрішнього попиту в країні (табл. 2).

З табл. 2 видно, що даний показник протягом 2010–2018 рр. знаходився в межах від небезпечно до задовільного значення та мав від’ємні значення, що свідчить про дефіцит державного бюджету. Оптимальним вважається значення цього показника на рівні –2%, а перевищення –6% свідчить про критичний стан державного бюджету [4, с. 348]. У 2010 р. відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП майже сягнуло критичного значення, але вже наступного року ситуація стабілізувалася до оптимального рівня.

Зміна значень даного індикатора свідчить про покращення ситуації у сфері управління бюджетним дефіцитом завдяки проведенню бюджетної консолідації у 2015 р., після загострення проблем у 2011–2014 рр., коли відбувалось нарощування дефіцитної незбалансованості до небезпечного рівня. Це вимагало вжиття заходів щодо її подолання, у тому числі через формування оптимальної структури та обсягів видатків бюджету, створення дієвої системи контролю за раціональним та ефективним використанням бюджетних коштів. Протягом 2016–2018 рр. показник зменшується та перебуває в задовільному стані, що свідчить про скорочення дефіциту бюджету та зростання ВВП.

Наступний індикатор рекомендований до розрахунку міжнародною фінансовою організацією – Міжнародним валютним фондом (табл. 3).

Частка дефіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління у ВВП є обов’язковим для розрахунку показника від Міжнародного валютного фонду для всіх країн, які намагаються або планують отримувати кредити від даної організації. Оптимальне значення даного індикатора дорівнює нулю, а перевищення позначки у –3% свідчить про критичний стан цього показника [4, с. 348].

Протягом 2010–2018 рр. даний показник перебував у межах від задовільного до оптимального значення, окрім 2015 р., коли він сягнув небезпеч-

Таблиця 1

Індикатори бюджетної безпеки країни

№ з/п	Назва індикатора	Порядок розрахунку
1	Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	Дефіцит державного бюджету, млн грн / ВВП, млн грн x 100
2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	(Дефіцит сектора загальнодержавного управління, млн грн – дефіцит зведеного бюджету, млн грн) / ВВП x 100
3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	Доходи зведеного бюджету, млн грн / ВВП, млн грн x 100
4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	(Обслуговування державного боргу, млн грн + погашення державного боргу, млн грн) / Доходи державного бюджету, млн грн x 100

Джерело: побудовано за даними [2].

Відношення дефіциту/профіциту Державного бюджету України до ВВП, %

Рік	Дефіцит державного бюджету, млн грн	ВВП, млн грн	Показник, %	Стан індикатора
2010	-64265,5	1082569	-5,94	Небезпечний
2011	-23557,6	1316600	-1,79	Оптимальний
2012	-53445,2	1408889	-3,79	Задовільний
2013	-64707,6	1454931	-4,45	Незадовільний
2014	-78052,8	1566728	-4,98	Небезпечний
2015	-45167,5	1979458	-2,28	Оптимальний
2016	-70262,1	2383182	-2,94	Задовільний
2017	-47849,6	2982920	-1,60	Задовільний
2018	-59247,9	3558706	-1,66	Задовільний

Джерело: розраховано за даними [2; 3].

Таблиця 3

Розрахунок частки дефіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління у ВВП

Рік	Дефіцит сектора загальнодержавного управління, млн грн	Дефіцит зведеного бюджету, млн грн	ВВП, млн грн	Показник, %	Стан індикатора
2010	-72320,4	-64684,9	1082569	-0,71	Задовільний
2011	-34399,9	-23057,9	1316600	-0,86	Задовільний
2012	-58281,5	-50785,7	1408889	-0,53	Оптимальний
2013	-62819,1	-63590,3	1454931	0,05	Оптимальний
2014	-75602,7	-72030,5	1566728	-0,23	Оптимальний
2015	-84141,6	-30898,2	1979458	-2,69	Небезпечний
2016	-51668,8	-54813,9	2383182	0,13	Оптимальний
2017	-41289,8	-42093,8	2982920	0,027	Оптимальний
2018	-75118,9	-67788,5	3558706	-0,21	Оптимальний

Джерело: розраховано за даними [2; 3].

ної позначки у -2,69. Це пояснюється тим, що цього року видатки державного бюджету на перерахування трансфертів до Пенсійного фонду України збільшилися на 19,0 млрд грн, або на 25,1%, і становили 94,8 млрд грн (із них 14,0 млрд грн було спрямовано на фінансування «авансової» виплати пенсій за січень 2016 р.). У 2016 р. бюджет Пенсійного фонду України був також збалансований за рахунок коштів державного бюджету. На фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів фонду було передбачено спрямувати 144,9 млрд грн, або 56,3% від його планових доходів, які заплановані в сумі 257,2 млрд грн, але зменшилися у зв'язку зі зниженням ставки єдиного соціального внеску [5].

Наступний показник є одним із головних, які взагалі характеризують економічний та фінансовий стан країни. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет показує обсяг фінансо-

вих ресурсів держави, які перерозподіляються через систему державних фінансів, і свідчить про рівень централізації фінансової системи держави. Розрахунок даного індикатора показано в табл. 4.

Оптимальним вважається значення на рівні 25–28%. При цьому цей індикатор є показником змішаного типу, тобто у критичному стані оцінюється як надмірне перевищення вказаного порогу (понад 37%), так і недостатнє значення (нижче 18%) [6, с. 160]. У нашому випадку він є показником, який за аналізований період перебував на межі переходу в небезпечну зону. Це свідчить про наявність численних проблем у фіскальній сфері, які накопичилися протягом років і мають системний характер, призводять до зниження регулюючої функції та функції соціальної справедливості податкової системи, а також про загострення проблем у митно-податковому адмініструванні [7, с. 71]. Визначальними показниками є не стільки рівень перерозподілу, скільки структура фіскальних вилучень.

Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України, %

Рік	Доходи зведеного бюджету, млн грн	ВВП, млн грн	Показник, %	Стан індикатора
2010	314506,3	1082569	29,05	Задовільний
2011	398553,6	1316600	30,27	Задовільний
2012	445525,3	1408889	31,62	Задовільний
2013	442788,7	1454931	30,43	Задовільний
2014	456067,3	1566728	29,11	Задовільний
2015	652031,0	1979458	32,94	Незадовільний
2016	782748,5	2383182	32,84	Незадовільний
2017	1016969,5	2982920	34,09	Незадовільний
2018	1184278,1	3558706	33,27	Незадовільний

Джерело: розраховано за даними [2; 3].

Протягом останніх чотирьох років значення індикатора збільшилося, що є негативною тенденцією. Але водночас слід зазначити, що в багатьох розвинутих країнах світу, таких як Швеція, Данія, Франція, Австрія, Фінляндія, рівень бюджетного перерозподілу ВВП перевищує 50%, але при цьому в цих країнах більш рівномірним є розподіл доходів населення, вони є менш олігархізованими та більш соціально орієнтованими, ніж країни з низьким рівнем перерозподілу ВВП [4, с. 349]. Тому в Україні потрібно збільшувати базу ВВП, не втрачаючи соціально орієнтованої моделі економіки.

У небезпечній зоні постійно перебуває індикатор відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Цей показник тривалий час породжує проблеми у сфері державних фінансів і має негативний вплив на бюджетну безпеку (табл. 5).

Оптимальне значення даного показника не має перевищувати 7, але в Україні він перевищує це значення у 2–8 разів. Основними чинниками, що сприяли зростанню вартості обслуговування державного боргу для країни, стали: стрімке нарощування обсягу дефіциту бюджету, інфляційні процеси, девальвація гривні та обмежений доступ до дешевих фінансових ресурсів на світових фінансових ринках.

Критичний стан відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету зумовлена, перш за все, високими валютними ризиками зовнішньої заборгованості, нестабільною ситуацією з рефінансуванням боргів попередніх років, тиском боргових виплат на державні фінанси (фінансуванням за рахунок державних запозичень значного дефіциту державного бюджету, сформованого під впливом істотного зростання видатків на оборону та на обслуговування боргу) [6, с. 162].

Таблиця 5

Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету України, %

Рік	Обслуговування державного боргу, млн грн	Погашення державного боргу, млн грн	Доходи державного бюджету, млн грн	Показник, %	Стан індикатора
2010	15188,8	26859,8	240615,2	17,48	Критичний
2011	22014,3	61493,1	314616,9	26,54	Критичний
2012	24196,6	68125,3	346054,0	26,68	Критичний
2013	31690,8	81068,4	339180,3	33,24	Критичний
2014	47976,7	120819,8	357084,2	47,27	Критичний
2015	74660,0	230483,5	534694,8	57,07	Критичний
2016	95800,0	111400,0	616274,8	33,62	Критичний
2017	110500,0	363500,0	793441,9	59,74	Критичний
2018	115400,0	235810,0	928108,3	37,84	Критичний

Джерело: розраховано за даними [2; 3].

Досліджені індикатори належать до індикаторів стійкості державних фінансів. Жоден із них не виконує роль універсального індикатора, який би однозначно інтерпретував ефективність управління бюджетною безпекою, адже всі показники потрібно розглядати в комплексі.

Проаналізувавши всі індикатори бюджетної безпеки, можна стверджувати, що основні дії уряду в даному напрямку мають стосуватися стабілізації економічної ситуації за рахунок зменшення обсягу державного боргу та витрат на його обслуговування. Адже збільшення дефіциту бюджету сприяє нарощенню державних боргів, які бере Україна для покриття дефіциту та погашення попередніх боргів, породжуючи тим самим боргову спіраль. Мінімізація бюджетних ризиків залежатиме від механізмів реагування на внутрішні та зовнішні виклики та загрози, які мають місце не лише у фінансній сфері, а й у площині соціально-політичних трансформацій у державі.

Зменшити обсяг дефіциту Державного бюджету України можна за рахунок запровадження нової моделі фінансних правил, яка відповідає би критеріям прозорості, чіткості визначення, гнучкості, сумісності, адекватності, обов'язковості виконання, простоти підтримки з боку інших напрямків макроекономічної політики [8, с. 85].

Проаналізувавши ситуацію в країні, погоджуємося з думкою Каліновського Р. О., що «побудова нової моделі фінансних правил (ФП) для України має містити такі етапи:

- ✦ вибір нормативно-правового інструментарію, що визначить правила та буде регламентувати їх використання;
- ✦ визначення виду ФП;
- ✦ постановка загальної мети введення ФП;
- ✦ установлення термінів досягнення поставлених цілей, що необхідно для контролю ефективності дії ФП;
- ✦ деталізація суб'єктів (органів державного управління й місцевого самоврядування) та операцій (певних статей доходів, витрат чи запозичень), щодо яких застосовуватимуться ФП;
- ✦ визначення межових значень для конкретних контрольних показників;
- ✦ установлення умов відхилення від дотримання вимог, установлених ФП;
- ✦ призначення контролюючих суб'єктів для застосування ФП;
- ✦ чітке визначення стадій контролю дотримання ФП;
- ✦ розроблення санкцій за порушення ФП» [9, с. 31].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження довело, що всі проаналізовані за 2010–2018 рр. індикатори бюджетної безпеки, окрім відношення обсягу сукупних платежів

з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, перебувають у межах задовільного стану. Це стало можливим завдяки впровадженню урядом низки фінансних заходів, які були спрямовані на збільшення дохідної частини бюджету. Адже скорочення видаткової частини бюджету лише в теорії дозволяє зменшити його дефіцитність та покращити показники індикаторів фінансової безпеки країни, але в практичному застосуванні це не дасть того очікуваного результату, оскільки призведе до погіршення якості життя населення України та пониження соціальних стандартів.

Отже, пріоритетними заходами для покращення бюджетної безпеки України як складової фінансової безпеки мають стати:

- ✦ удосконалення управління державним боргом шляхом переходу до системного управління боргом, а не лише постійного залучення коштів для покриття дефіциту бюджету [8, с. 84];
- ✦ розробка ефективних фінансних заходів для збільшення дохідної частини бюджету, але без додаткового тиску на малий та середній бізнес і населення України [7, с.72];
- ✦ посилення ефективності використання бюджетних коштів шляхом оптимізації кількості бюджетних програм;
- ✦ продовження та вдосконалення реформ у сфері бюджетної децентралізації задля передачі частини владних повноважень та обсягів їхнього фінансування на місцевий рівень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансовий механізм структурної модернізації економіки України : монографія / за ред. С. В. Онишко, В. П. Унінець-Ходаківської. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. 606 с.

2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>

3. Показники виконання Державного бюджету України / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643

4. Дахнова О. Є., Городецька Т. Е. Оцінка стану бюджетної безпеки України. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. № 1. С. 345–352.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2016 рік» від 10.03.2016 р. № 190. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/190-2016-p>

6. Корень Н. В. Бюджетна безпека держави в умовах соціально-економічних трансформацій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2017. № 4. С. 159–164.

7. Коляда Т. А. Бюджетна стратегія як інструмент подолання структурних дисбалансів дохідної частини бюджету України. *Фінанси України*. 2014. № 5. С. 61–73.

8. Коляда Т. А. Управління державним боргом у контексті стабілізації державних фінансів України. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 7-8 (1). С. 82–85.

9. Каліновський Р. О. Вплив бюджетного дефіциту на реалізацію стабілізаційної політики держави. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 1. С. 27–32.

REFERENCES

Dakhnova, O. Ye., and Horodetska, T. E. "Otsinka stanu biudzhethnoi bezpeky Ukrainy" [Assessment of the state of budgetary security of Ukraine]. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, no. 1 (2018): 345-352.

Finansovyi mekhanizm strukturnoi modernizatsii ekonomiky Ukrainy [Financial mechanism of structural modernization of the Ukrainian economy]. Irpin: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 2013.

Kalinovskiy, R. O. "Vplyv biudzhethnoho defitsytu na realizatsiiu stabilizatsiinoi polityky derzhavy" [Impact of the budget deficit on the implementation of the stabilization policy

of the state]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, no. 1 (2018): 27-32.

Koliada, T. A. "Biudzhethna stratehiia yak instrument podolannya strukturnykh dysbalansiv dokhidnoi chastyny biudzhetu Ukrainy" [Budget strategy as a tool for overcoming structural imbalances in the revenue side of Ukraine's budget]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2014): 61-73.

Koliada, T. A. "Upravlinnia derzhavnym borhom u konteksti stabilizatsii derzhavnykh finansiv Ukrainy" [Public Debt Management in the Context of Stabilization of Public Finances of Ukraine]. *Ekonomichniy chasopys-XXI*, no. 7-8 (1) (2015): 82-85.

Koren, N. V. "Biudzhethna bezpeka derzhavy v umovakh sotsialno-ekonomichnykh transformatsii" [Budgetary security of the state in the conditions of socio-economic transformations]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, no. 4 (2017): 159-164.

[Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/190-2016-p>

"Pokaznyky vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy" [Performance of the State Budget of Ukraine]. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy. http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643

УДК 336.77.067

JEL: G21

СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

©2019 МОРОЗ Н. В., СЕЛЕЦЬКА Т. О.

УДК 336.77.067

JEL: G21

Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку

Досліджено трактування поняття «кредитний ризик» у нормативно-правових актах і наукових працях вчених-економістів, наведено авторське визначення даної категорії. Кредитний ризик визначено як об'єктивно наявну можливість зазнати фінансових втрат внаслідок невиконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком (ризик кредитних збитків). Проаналізовано фактори зовнішнього та внутрішнього середовища банку, які впливають на кредитні ризики. Досліджено підходи до класифікації кредитного ризику окремих авторів-науковців. Наведено види кредитного ризику залежно від джерела його походження, зокрема: зовнішні ризики, що виникають на макрорівні (економічний, політичний, нормативно-правовий, непередбачуваний) та мезорівні (фінансовий, ризик відповідальності, ризик забезпечення), а також внутрішні ризики, що виникають на мікрорівні (управлінські ризики). Запропоновано виокремити окремі підвиди кредитного ризику, такі як ризик концентрації та залишковий (резидуальний) ризик.

Ключові слова: банк, банківська система, кредитний ризик, банківський кредит, проблемний кредит.

DOI:

Табл.: 3. **Бібл.:** 24.

Мороз Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: morozznat@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8594-8014>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/4899-2017>

Селецька Тетяна Олександрівна – студентка, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

УДК 336.77.067

JEL: G21

Мороз Н. В., Селецька Т. А. Сущность, причины возникновения и классификация кредитного риска банка

Исследована трактовка понятия «кредитный риск» в нормативно-правовых актах и научных трудах ученых-экономистов, приведено авторское определение данной категории. Кредитный риск определен как объективно существующая возможность несения финансовых потерь вследствие неисполнения клиентом своих обязательств перед банком (риск кредитных убытков). Проанализированы факторы внешней и внутренней среды банка, которые влияют на кредитные риски. Исследуются подходы к классификации кредитного риска от-

UDC 336.77.067

JEL: G21

Moroz N. V., Seletska T. O. Essence, Causes and Classification of the Bank's Credit Risk

The interpretation of the concept of «credit risk» in the regulations and in the scientific works of economists is researched, the authors' own definition of this category is provided. Credit risk is defined as the objectively existing possibility of financial losses because of the client's failure to fulfill his obligations to the bank (risk of credit losses). The factors of external and internal environment of bank, which influence credit risks, are analyzed. Approaches to the classification of credit risk by individual scholars are explored. The types of